

ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЧЕТИРИТЕ УМЕНИЯ (ЧЕТЕНЕ, ПИСАНЕ, РАЗГОВОР, СЛУШАНЕ) В ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК

Катя Маринова

Трудно е да се усвои чужд език писмено и говоримо, когато липсва възможност за пълноценно общуване с носители на този език, т.е. когато той се изучава в чужбина. Това важи с пълна сила за изучаването на японски език в България, където японците са малко, а студентите имат най-голям шанс да срещнат такива през туристическия сезон. Въпреки че във ВТУ винаги досега е имало поне един носител на езика, темите, по които може да се разговаря с него, са в известна степен ограничени по своето съдържание. Всеки ще се съгласи, че за да разбереш и опознаеш даден народ и неговия език, трябва да опознаеш начина му на мислене и възприемане на света. Това е невъзможно, ако не четеш художествена и друга литература, ако не се осведомяваш за събитията, които се случват в тази страна. Благодарение на интернет и социалните мрежи достъпът до тази информация става все по-лесен, но това изисква добре развити умения за четене и слушане, разговор и писане. Задачата на всеки преподавател е да развие тези умения до такава степен, че студентите да са в състояние да мислят на японски език.

Въпросът е как да бъде постигнато това за малкото време, с което разполагаме за тяхното обучение?

В преподаването на японски език в началния етап от обучението във ВТУ наблягаме поотделно на всяко едно от четирите умения. Имаме час по четене с разбиране, в който се развива умението на студентите да прочетат и разберат даден текст и да отговорят на въпроси към него. В часовете по съчинение и йероглифи се учат да пишат красиво и правилно японските йероглифи, да съставят свързан текст, като съблюдават всички правила на японския правопис. В часовете по разговор и слушане с разбиране студентите раз-

виват способността си да водят разговор на най-различни теми, а също така да уловят смисъла и същността на дадено изказване. В часовете по граматика усвояват граматични конструкции, които ще им помогнат да овладеят японския език на определено ниво, както и да разберат съответния текст от урока.

За правилно и пълноценно усвояване на материала е нужно учебниците и учебните помагала да бъдат съобразени с нивото на студентите, с целите и задачите, които са поставени пред тях, както и с времето, необходимо за тяхното преподаване.

НАЧАЛНО НИВО

По време на интензивния курс и летния семестър на 1 курс студентите полагат основите на японския език и четирите умения се използват във всеки учебен час, въпреки че има отделни учебни помагала по четене с разбиране, слушане с разбиране и съчинение. Те служат за надграждане на изучения материал в основния учебник.

Преди всичко студентите трябва да изучат двете азбуки – хирагана и катакана, да запомнят техния ред, функции и приложения, което се постига на няколко етапа:

1. произношение;
2. изписване;
3. съчетания (думи);
4. прочитане.

Междувременно се изучават и нужните думи и изрази, свързани с учебния процес.

Ние се придържаме към учебниците и учебните помагала Minna no nihongo (Японски език за всички), тъй като към момента те съчетават най-добре тези умения, а и разполагат с преводни варианти на различни езици, което е от съществено значение за специалността.

Всеки урок започва с преподаването на новите думи, които ще се срещнат в него. Един от начините за по-бързото приложение на азбуките е произнасянето на думите от преподавателя и съответно студентите да запишат новите думи както на японски, така и техния превод на български. Това изисква от тях да използват уменията си да слушат и разпознават японските звуци, заедно с уменията им да пишат. На по-късен етап се записва само значението на думите.

Новите думи се повтарят и упражняват до усвояване на тяхното правилно произношение и значение. След това се преминава към новата граматика, която се обяснява както с примери, така и като граматична конструкция, което способства за практическото ѝ приложение. Например: *Watashi ha maiku-mira- desu.* (Аз съм Майк Милър.). Като граматична конструкция може да бъде представено по следния начин: тематичен подлог + тематична частица (*wa*) + име + спомагателен глагол съм (*desu*) [Minna no nihongo shokyuu I, 1 урок]. Правят се упражнения както устно, така и писмено, там където е възможно по двойки; слушат се и се записват упражнения, за да се приложат колкото е възможно повече умения, като последният етап е студентите да напишат по дадените примери нещо, което се отнася за тях. След упражнение на граматиката се преминава към диалог, който е поместен в основния учебник, и за по-реалистичното му възпроизвеждане се представя под формата на кратко филмче, което съчетава теорията с практиката, запознавайки студентите с японската действителност. Възпроизвежда се още веднъж, уточняват се значенията на думите и изразите, които са използвани в тази ситуация, студентите повтарят диалога, обръщайки внимание на произношението и интонацията, след което имат задачата да го упражнят по двойки и да го представят пред останалите. По този начин се упражняват освен уменията за слушане, говорене и четене, и наблюдателността, и съобразителността на студентите.

За надграждане на усвоеното от дадения урок се преминава към учебните помагала за четене с разбиране, слушане с разбиране и съчинение.

Помагалото по четене с разбиране освен уменията да прочетат и разберат даден текст, за да са в състояние да отговорят на въпроси към него, дава възможност на студентите да ръзсъждават върху дадена тема и да изкажат или напишат своето мнение по нея. Дава се възможност за съпоставка между българската и японската действителност, светоглед и поведение. Така се упражняват четене, говорене и писане и се стимулира мисленето на студентите. Това е един от начините да стимулираме студентите да изказват свободно своето мнение.

Помагалото по слушане с разбиране спомага за правилното възприемане на чутата информация, като развива способността за

извличане на нужната информация от цялостен текст. Част от упражненията са с картинки, друга с текст, което изисква добра координация между слух и зрение.

Веднъж на няколко урока се прави съчинение по зададена тема, като първоначално се прочита едно примерно. След като преподавателят се е уверил, че студентите са разбрали съдържанието, се преминава към уточняване на важните моменти от написването на подобно съчинение, което включва и нужния набор от изрази. Това уточняване става устно, под формата на дискусия, а нужните изрази, словоред и начините за свързване на текста се упражняват писмено. Самото съчинение се дава за домашна работа, за да могат студентите да разполагат с нужното време за неговото написване. Едновременно с прилагането на изучената граматика и речников фонд, студентите се научават да следват японския словоред и правила за писане на свързан текст.

Когато се преподават йероглифи, задачата на преподавателя е да обясни правилата за тяхното изписване и съчетаване така, че студентите да са в състояние да ги прилагат самостоятелно на по-късен етап от тяхното обучение, когато йероглифите стават част от самостоятелната подготовка.

Всичко това е възможно благодарение на структурата на използваните учебници и учебни помагала. Независимо дали става въпрос за учебниците, с които работим в часовете по Практически японски език [от серията *Minna no nihongo*] или тези по Съвременен японски език [от серията *Bunka shokuyū nihongo*], те са структурирани по сходен начин, което позволява едновременното използване на четирите умения, както и тяхното комбиниране в зависимост от използваното помагало.

Естествено, всичко това не може да бъде преподадено за един учебен час от 75 минути, изисква поне 5 учебни часа. Подобен начин на протичане на часовете е възможен само тогава, когато хорариумът е достатъчно голям, което означава, че е приложим за 1 курс.

ОТ НАЧАЛНО КЪМ СРЕДНО НИВО

Учебниците и помагалата също са от серията *Minna no nihongo* (Японски език за всички), но вече *shūkyū* (средно ниво).

От 2 курс часовете по японски език намаляват, което изисква повече самоподготовка от страна на студентите, която засяга най-

вече новите думи, йероглифите, съчиненията и налага да се възлагат повече домашни задачи.

Това се отразява и на времето, което се отделя за упражнения на новата граматика. Благодарение на това, че студентите вече са усвоили азбуките, както и част от йероглифите, те са в състояние да се справят по-бързо със задачите, свързани с четене и писане. Граматиката става по-сложна, а текстовете – по-дълги, но начинът на провеждане на часовете почти не се променя. Преподавателят се стреми да използва и четирите умения при граматическите упражнения, комбинирайки ги при възможност: слушане и писане, четене и разговор, разговор и писане. Когато е нужно да се наблегне върху начина на свързване на граматичните конструкции, упражненията се правят задължително писмено. За домашна работа трябва да напишат или довършат изречения със граматичните конструкции от урока.

След като бъде усвоена граматиката, се преминава към разговор и слушане, които са свързани тематично. Първоначално студентите имат за задача да съставят диалог по двойки, който би се получил в дадена ситуация, използвайки изучените до момента изрази. След изслушването на няколко диалога, преподавателят им пуска друг диалог, а студентите трябва да уловят правилно нужните изрази, които се използват в подобна ситуация, сравнявайки ги с използваните преди това от тях самите. Следва повторно пускане на диалога, при което студентите трябва да попълнят пропуснатите места в текста от учебника. След проверката дали са попълнили всичко правилно, се преминава към упражняване на диалога по двойки, за да се постигне пълното овладяване на изразите и етапите, през които трябва да се mine при един естествен разговор, в дадена ситуация. За домашна работа имат да съставят подобен диалог, но в различна ситуация.

По този начин може да се премине към основния текст за четене с разбиране. Преди да се премине към четене на текста, се уточнява на кои неща трябва да се обърне внимание, след това текстът се прочита от студентите, като междувременно се уточнява съдържанието, при нужда се превежда (ако преподавателят е българин), след което се отговаря писмено на въпросите към него. Завършва се с дискусия по темата, като се правят съпоставки с българската действителност, а писмената част, която обикновено е свързана с проучване на подобни явления, се дава за домашна работа.

СРЕДНО НИВО И НИВО НАПРЕДНАЛИ

Малко по-различно стоят нещата, когато се премине на погорен етап в овладяването на японски език. В учебниците, подходящи за средно ниво и ниво напреднали, се набляга на някои от четирите умения, което изисква те да бъдат допълвани с други, които да компенсират липсващите. Най-общо учебниците могат да бъдат подразделени на следните видове:

- Учебници по четене с разбиране, в които уроците са дадени по теми.
- Учебници по разговор, в които уроците са разпределени по функции.
- Учебници, обхващащи четирите умения, групирани по дадени теми.
- Учебници по четене с разбиране + четирите умения.

Всеки един от тях си има недостатъци и преподавателите трябва да съумеят да ги компенсират, както и да подберат учебник, в зависимост от целта на занятието и от насочеността на приложението на японския език, т.е. дали японският език ще е предназначен за ученици, обикновени хора или специалисти по японски език.

Ние сме избрали учебници по четене с разбиране, в които уроците са дадени по теми. Придържаме се към *Nihongo chuukyuu J501* (Японски език средно ниво J501) и *Chuukyuu kara joukyuu he no nihongo* (Японски език от средно ниво към ниво напреднали). Най-слабо представено е слушане с разбиране, което налага използването на допълнителни учебници за неговото компенсиране. Използваме *Mainichi no kikitōri 40nichi jou-ge* (Слушане всеки ден 40 дни 1 и 2 част). Структурата му позволява комбиниране на разговор, слушане и писане по дадена тема, а неголемите по обем уроци, го правят идеално допълнение към часа. На първо място се уточнява значението на някои ключови думи от текста, който ще се слуша, след което се проверява дали студентите са го разбрали и до каква степен, като отговарят писмено на няколко задачи към него. След това се прави съпоставка с българската действителност, което студентите правят устно под формата на дискусия или споделяне на собствен опит.

Учебниците, които използваме на този етап за часовете по Практически японски език и Съвременен японски език, са различни, но са с подобна структура, за да може подготовката на студентите

да протича с еднакви темпове, независимо от това, какъв предмет са избрали. Характерното за учебниците за средно ниво и ниво напреднали е, че уроците са малко на брой, но големи по обем, което означава, че един урок не може да бъде разгледан за един учебен час.

Въпросът е как да съчетаем четирите умения, така че да успеем едновременно за кратко време да предадем материала и максимално да оползотворим използвания учебник.

Поради ограничеността във времето студентите трябва да са научили предварително новите думи от урока, за да са в състояние да разберат текста и граматичните упражнения. Граматиката също е много важна за правилното и пълно разбиране на текста от урока, затова тя е първото нещо, което се преподава в началото на всеки урок. На всеки нов етап от усвояването на японския език се срещат синонимни граматични конструкции и изрази, затова първата задача на преподавателя е да предаде ситуацията, в която те са използвани, и след това да се уточнят значението и начина на свързване в изречението. Най-добре е това да се направи, като се стимулират студентите сами да открият значението на дадения израз чрез примери (първоначално зададени от преподавателя, а след това от страна на студентите) и едва след пълното осмисляне да се премине към неговото упражняване. Така освен разговор и писане се развива и способността на студентите да мислят на японски. Много е важно да се разграничат отделните нюанси в значението и начина на свързване на граматичните конструкции, за да се постигне надграждане на изучените и да се предотврати смесването на синонимичните конструкции. Трябва да се обърне внимание и на нуждата от по-богат речников състав, както и на усета за правилна лексикална съчетаемост, да се усвоят различните словообразователни модели, което може да бъде постигнато благодарение на допълнителните упражнения в учебника. За домашна работа трябва също да съставят изречения с граматичните конструкции от урока.

След усвояването на граматиката може да се премине към темата на урока, която се задава под формата на дискусия или устен отговор на въпроси, свързани с нея и изискващи да се направят паралели между японската и българската действителност. След увода в темата се преминава към слушане и четене на урока (в зависимост от сложността на тематиката понякога само четене), там

където е необходимо, се прави дори превод на български (ако преподавателят е българин). След уточняване на общия смисъл на текста се проверява до каква степен студентите са го разбрали като отговарят писмено на няколко въпроса към него. Обръща се внимание на пълнотата на отговорите, на правилното оформяне на изреченията. Тук е нужно студентите да притежават способността бързо да намират и извличат нужната им информация и да построяват правилни изречения на японски език. Това се постига чрез съчетаване на четене и писане. Всеки урок завършва с една или няколко теми, по които студентите да разсъждават, проучат, обсъждат или просто да изкажат своето мнение устно и писмено, като писмената част се дава за домашна работа.

Независимо, че основната тежест пада на граматиката и четенето с разбиране, това не означава, че дори при тяхното преподаване не могат да бъдат използвани всичките четири умения.

Това, към което се стремим в преподаването на японски език във ВТУ, е сливането на тези четири умения така, че студентите да са в състояние да преминават плавно от едно в друго. Развивайки способността им да разсъждават и изказват мнението си на японски, ние се стремим да ги направим добри специалисти, които не биха се затруднили, независимо в каква ситуация биха попаднали.

БИБЛИОГРАФИЯ

Gaikokujin no tame no nihongo kyoujuhou, Kokusai kouryuukikin nihongo kokusai senta. – („Методика за преподаване на японски език за чуждестранни преподаватели”, Японска фондация, Център по японски език, 2001)

Маринова 2004: К. Маринова. Използването на четирите умения – четене, писане, говорене и слушане в часа по японски език „Четене с разбиране”. – В: Доклади от I национален симпозиум с международно участие по Японско езикознание и методика на преподаване на японски език. София, 2004, 40–44.

ПРИМЕРЕН ПЛАН НА ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА НАЧАЛНО НИВО

教科書：みんなの日本語初級Ⅰ第6課		学年：1年生（前期）	
コマ	時間	内容	副教材
1コマ目	10分	新出語彙導入・練習	絵カード
	30分	[～を～ます] 文型1、例文1・2・3・4、練習A1・2、 練習B1・2・3・4・5・6（書かせる）	CD
	2分	文型練習長1 21p ①（書かせる）	
	30分	[〈場所〉で～ます] 文型2、例文5、練習A3、 練習B7（書かせる）、 練習C1・2（聞かせる・ペアで練習させる）	
	3分	文型練習長1 21p ②（書かせる）	
2コマ目	5分	復習	CD
	35分	[一緒に～ませんか] 文型3、例文6、練習A4、練習B7（書かせる） [～ましょう] 文型4、例文6、練習A5、練習B7（書かせる）、 練習C3（聞かせる・ペアで練習させる）	
	35分	文型練習長1 22-25p	
3コマ目	5分	復習	CD
	25分	会話「いっしょに行きませんか」（聞かせる・ペアで練習させる・言わせる）	
	45分	問題1・2（聞かせる） 3～6（書かせる）	
4コマ目	45分	初級で読めるトピック2 51第6課「お花見」（読ませる・答えさせる）	CD
	30分	聴解タスク2 51 第6課（聞かせる・確認する）	
5コマ目	65分	漢字シート②（ホワイト・ボードに書いて、意味を確認して、練習させる）	漢字シート
	5分	語彙テスト6	テストシート
	5分	漢字テスト6	テストシート

ПРИМЕРЕН ПЛАН НА ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА НАЧАЛНО-СРЕДНО НИВО

教科書：みんなの日本語中級Ⅰ第6課		学年：2年生（後期）	
コマ	時間	内容	副教材
1コマ目	75分	文法・練習1～6（書かせる・ペアで言わせる）	練習シート
2コマ目	10分	問題1・2（聞かせる）	CD
	65分	問題3～9（書かせる）	
3コマ目		話す・聞く	CD
	40分	1（会話を作らせる）	
	5分	2（聞くポイントをチェック）	
	30分	3・4・6会話練習［行かせていただきたいんですが］（聞かせる・ペアで練習させる・言わせる）	
	15分	5練習しましょう（ペアで作らせて言わせる）	
	15分	7チャレンジしましょう［許可をもらう］	
4コマ目		読む・書く	
	5分	1（考えさせる）	
	10分	2言葉をチェックしましょう（書かせる）	
	50分	3［メンタルトレーニング］（読ませる）	
	15分	4答えましょう（書かせて・チェック）	
		5チャレンジしましょう（宿題）	
5コマ目	45分	毎日の聞き取り40日上 第5課「ライオンですか、犬ですか」（聞かせる）	CD
	20分	復習テスト 5・6	テストシート
	5分	語彙テスト6	テストシート
	5分	漢字テスト	テストシート

ПРИМЕРЕН ПЛАН НА ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА НАЧАЛНО НИВО

教科書：みんなの日本語中級Ⅱ第16課		学年：3年生（後期）	
コマ	時間	内容	副教材
1コマ目	75分	文法・練習1～10	練習シート
2コマ目	15分	問題1（聞かせる）	CD

	60 分	問題Ⅱ（読ませて・記入させる・答え合わせをする）	
3 コマ目	10 分	読む・書く 1（考えさせる）	
	35 分	2 読もう（読ませる）	
	10 分	3 確かめよう（答えさせる・チェック）	
	20 分	4 考えよう・話そう（話させる）	
		5 チャレンジしよう（宿題） [ニュースの原稿]	
4 コマ目	10 分	話す・聞く 1（作らせる）	
	5 分	2（聞くポイントチェック）	
	30 分	3・4・会話練習 [不幸中の幸いだよ]（聞かせる・ペアで練習させる・言わせる）	CD
	15 分	5 練習しよう（ペアで作らせて言わせる）	
	15 分	6 チャレンジしましょう [失敗したこと]	
5 コマ目	45 分	毎日の聞き取り 40 日上 第 10 課「便利？不便？電子メール」（聞かせる）	CD
	20 分	復習テスト 5・6	テストシート
	5 分	語彙テスト 6	テストシート
	5 分	漢字テスト 6	テストシート

ПРИМЕРЕН ПЛАН НА ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА НИВО НАПРЕДНАЛИ

教科書：日本語中級 J501 第 6 課		学年：4 年生（前期）	
コマ	時間	内容	副教材
1 コマ目		Grammar Notes	練習シート
	15 分	1 [～ば～ほど] 練習 A1（書かせる・言わせる）	
	15 分	2 [S ても X は X] 練習 A2（書かせる・言わせる）	
	15 分	3 [X こそ Y] 練習 A3（書かせる・言わせる）	
	15 分	4 [～まで]	
	15 分	5 [～なんて] 練習 A4（書かせる・言わせる）	
2 コマ目	75 分	言葉のネットワーク 1～6（意味を確認してから書か	

		せる・チェック)	
3 コマ目	15 分	読む前に (考えさせる・話させる)	
	60 分	本文「ひとしずく水にあふれる個性」 (聞かせる・意味を確認する)	
4 コマ目	10 分	読み方の工夫 1 ～ 3	
	15 分	Q&A 1 ～ 4	
	40 分	練習 B (意味を確認する・質問に答えさせる)	
5 コマ目	45 分	毎日の聞き取り 40 日 上 14 課「チンパンジーのアイちゃん」	
	20 分	復習テスト 6	テストシート
	5 分	語彙テスト 6	テストシート
	5 分	漢字テスト 6	テストシート

ПРИМЕРЕН ПЛАН НА ЧАСОВЕТЕ ПО ЯПОНСКИ ЕЗИК ЗА НИВО НАПРЕДНАЛИ

教科書：中級から上級への日本語 6 課			学年：4 年生 (後期)
コマ	時間	内容	副教材
1 コマ目	75 分	重要表現 1 ～ 9 (文を完成させる)	練習シート
2 コマ目	15 分	重要表現 10 ・ 11 (文を完成させる)	
	60 分	文法・語彙 1 ～ 7 (書かせる)	
3 コマ目	45 分	文法・語彙 8 ～ 12 (書かせる)	
	30 分	読む前に (話させる)	
4 コマ目	60 分	読んでみよう「健康病が心身をむしばむ」 (読ませる・翻訳させる)	
	10 分	内容を確認しよう (答えさせる・チェック)	
	5 分	意見を述べよう (話させる)	
5 コマ目	30 分	読んだあとで (読ませる・話させる)	
	35 分	毎日の聞き取り 40 日 下 第 22 課「郵便局からのお知らせ」 (聞かせる)	CD
	5 分	語彙テスト 6	テストシート
	5 分	漢字テスト 6	テストシート